Azərbaycanın strateji inkişaf trayektoriyasının müəyyənləşməsində həlledici mərhələ

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının qarşısında dayanan əsas vəzifələrdən biri sabit dövlət idarəçiliyi mexanizmlərinin formalaşdırılması və bu çərçivədə demokratik institutların gücləndirilməsi olmuşdur. Bu kontekstdə prezident seçkiləri təkcə hüquqi və siyasi prosedur deyil, həm də ölkənin gələcək inkişaf trayektoriyasını, modernizasiya tempini və milli prioritetlərini müəyyən edən mühüm ictimai-siyasi hadisə kimi çıxış edir. 2018-ci il aprelin 11-də keçirilmiş növbədənkənar prezident seçkiləri nəticə etibarilə Azərbaycan xalqının dövlət başçısına olan yüksək inamını bir daha nümayiş etdirdi. 86,02 faizlik səslə cənab İlham Əliyevin növbəti dəfə Prezident seçilməsi uğurlu siyasi kursun, strateji baxışın və ardıcıl inkişaf fəlsəfəsinin təsdiqi idi. Bu nəticənin təməlində son illər ərzində ölkədə müşahidə olunan çoxşaxəli transformasiya prosesləri dayanırdı. Sosial-iqtisadi sahədə həyata keçirilən genişmiqyaslı islahatlar, infrastruktur layihələrinin icrası, regional inkişaf proqramlarının effektivliyi və eyni zamanda xarici siyasətdə milli maraqları prinsipial şəkildə qoruyan balanslı, fəal mövqe ictimai etimadı möhkəmləndirən əsas amillər sırasında yer aldı.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən islahatların dərinləşməsi, yeni idarəetmə modellərinin tətbiqi və şəffaflığın artırılması istiqamətində atılan addımlar xalq tərəfindən rəğbətlə qarşılandı, cəmiyyətin müxtəlif təbəqələri arasında sosial həmrəyliyin güclənməsinə səbəb oldu. Prezident seçkilərindən sonra Milli Məclisdə and içən İlham Əliyev çıxışında 2003-cü ildə xalqa verdiyi vədi bir daha xatırlatdı: "Mən 2003-cü ildə, prezident seçkiləri ərəfəsində xalqa müraciət edərək demişdim ki, əgər mənə xalq etimad göstərərsə, mən Ulu Öndər Heydər Əliyev siyasətinə sadiq qalacağam, bu siyasəti davam etdirəcəyəm". Bu, əslində dövlət idarəçiliyində sabitliyin, siyasi iradənin davamlılığının və strateji inkişaf kursunun mahiyyətini ehtiva edirdi. 2003-2018-ci illər ərzində siyasi, sosial-iqtisadi və institusional dəyişikliklər bu vədin real nəticələrə çevrildiyini sübut etdi. İlk növbədə, ölkədə təhlükəsizlik və ictimai-siyasi sabitlik qorunub saxlanıldı. Azərbaycanın dövlətçilik modeli daha da möhkəmləndirildi, hüquqi və institusional çərçivələr gücləndirildi, demokratik proseslər daha sistemli və davamlı xarakter aldı.

Siyasi sabitliyin bərqərar olması Azərbaycanın çoxkonfessiyalı və çoxmillətli cəmiyyətdə harmoniyanın qorunmasına şərait yaratdı. Dinlərarası və millətlərarası münasibətlərin dövlət səviyyəsində tənzimlənməsi multikulturalizmin dövlət siyasəti səviyyəsinə yüksəldilməsi ilə müşayiət olundu. Bu, milli birliyin və azərbaycançılıq məfkurəsinin möhkəmlənməsində mühüm rol oynadı. Eyni zamanda ölkə başçısının bundan öncəki prezidentlik illərində həyata keçirilən islahatlar nəticəsində Azərbaycanın iqtisadi göstəriciləri əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldi. Xüsusilə sənaye istehsalı sahəsində davamlı artım qeydə alındı, valyuta ehtiyatları çoxaldı, ölkə iqtisadiyyatında qeyri-neft sektorunun payı artdı. Sahibkarlığın təşviqi məqsədilə yaradılan dəstək mexanizmləri, o cümlədən 2 milyard manatdan çox güzəştli kreditlərin verilməsi özəl sektorun inkişafına güclü təkan verdi. Bu siyasət nəticəsində yerli biznes mühiti daha əlverişli və rəqabətqabiliyyətli hala gəldi.

Enerji sahəsində Azərbaycan mühüm transformasiya mərhələsindən keçdi. Əgər 2003-cü ildə ölkə elektrik enerjisini əsasən idxal edirdisə, 2018-ci ilə qədər artıq enerji ixracatçısına çevrilmişdi. Bu, bir tərəfdən enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması, digər tərəfdən isə Azərbaycanın beynəlxalq enerji bazarındakı rolunun güclənməsi baxımından əhəmiyyətli nəticə idi. Paralel olaraq su təchizatı sistemlərinin yenilənməsi və genişmiqyaslı meliorasiya tədbirləri kənd təsərrüfatının dayanıqlı inkişafına zəmin yaratdı və regionların sosial-iqtisadi strukturunu modernləşdirdi. Ümumiyyətlə, Prezident İlham Əliyevin rəhbərlik illəri Azərbaycan tarixində mühüm strateji mərhələ kimi xarakterizə olunur.

2004-cü ildən etibarən icrasına başlanılan Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı ölkənin iqtisadi inkişafının mərkəzdən regionlara yönəldilməsində, tarazlı inkişaf modelinin formalaşdırılmasında və qeyri-neft sektorunun gücləndirilməsində həlledici rol oynadı. Proqram çərçivəsində bölgələrdə infrastruktur yeniləndi, yeni istehsal sahələri yaradıldı, yollar çəkildi, təhsil və səhiyyə müəssisələrinin sayı və keyfiyyəti artırıldı. Bu tədbirlər nəticəsində kənd təsərrüfatının dirçəldilməsi, əhalinin məşğulluq səviyyəsinin yüksəlməsi və regionlar üzrə sosial təminatın yaxşılaşdırılması mümkün oldu. Daxili iqtisadi göstəricilərin güclənməsi də əsas diqqət mərkəzində idi. Ümumi daxili məhsulun (ÜDM) davamlı artımı, dövlət büdcəsinin gəlirlərindəki sabit yüksəliş və yeni iş yerlərinin yaradılması əhalinin sosial rifahına birbaşa təsir göstərdi. Əhalinin həyat səviyyəsində qeydə alınan yüksəliş yalnız iqtisadi deyil, həm də sosial sabitliyin möhkəmlənməsi baxımından mühüm faktor idi. Xüsusilə məşğulluğun artması və özəl sektorun inkişafı Prezidentin iqtisadi siyasətinin səmərəliliyini və nəticəyönümlü xarakterini təsdiqlədi. Bütün bu nailiyyətlər ekoloji təhlükəsizlik, mədəniyyətin və idmanın inkişafı sahələrində də paralel şəkildə müşahidə edildi. Milli-mənəvi irsin qorunması, beynəlxalq səviyyəli idman infrastrukturunun yaradılması və Azərbaycanın qlobal idman tədbirlərinə ev sahibliyi etməsi ölkənin "yumşaq güc" alətlərindən istifadə potensialını artırdı.

Həmin dövrdə Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzu artdı və strateji tərəfdaşlıqlar qurmaq baxımından yeni mərhələnin əsası qoyuldu. Avropa Qonşuluq Siyasətinə qoşulması Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə daha sıx inteqrasiyasına yönəlmiş mühüm siyasi qərar idi. Bu təşəbbüs Cənubi Qafqazda demokratikləşmə, iqtisadi yaxınlaşma və Avropa dəyərlərinin təşviqi baxımından mühüm alət rolunu oynadı. 2006-cı ildə imzalanmış Azərbaycan Respublikası ilə Avropa İttifaqı arasında enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu isə enerji sektorunda Azərbaycanın geosiyasi çəkisini daha da artırdı. Bu sənəd təkcə enerji ixracı deyil, həm də enerji təhlükəsizliyi, infrastruktur layihələrinin reallaşması və Avropa üçün alternativ enerji marşrutlarının formalaşması baxımından əhəmiyyətli idi.

Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə nüfuzunun artmasının mühüm sübutlarından biri də 2011-ci ildə BMT Təhlükəsizlik Şurasının qeyri-daimi üzvlüyünə üzv seçilməsi oldu. BMT-yə üzv olan 193 dövlətdən 155-nin dəstəyini qazanmaq yalnız diplomatik bacarıqla deyil, həm də Azərbaycanın beynəlxalq ictimaiyyət qarşısında etibarlı, prinsipial və balanslı tərəfdaş kimi formalaşması ilə əlaqəli idi. Bununla yanaşı, son iki onillikdə Azərbaycanın həyata keçirdiyi iri transmilli enerji layihələri ölkə iqtisadiyyatına töhfə verməklə bərabər, həm də bütövlükdə Avrasiya məkanının enerji və nəqliyyat arxitekturasında fundamental dəyişikliklərə səbəb oldu. Bu kontekstdə Cənub Qaz Dəhlizi və onun mühüm komponenti olan Trans-Anadolu Qaz Boru Kəməri (TANAP) layihələrinin reallaşması Azərbaycanın beynəlxalq enerji təhlükəsizliyində strateji tərəfdaş statusunu daha da gücləndirmişdir. 2018-ci il mayın 29-da Cənub Qaz Dəhlizinin, iyunun 12-də isə TANAP-ın rəsmi açılış mərasimlərinin keçirilməsi planlı və uzaqgörən siyasətin nəticəsi idi. Bu layihələr Azərbaycan qazının Cənub-Şərqi Avropa və Mərkəzi Avropa ölkələrinə çıxışını təmin etməklə yanaşı, Avropa İttifaqının enerji mənbələrinin şaxələndirilməsi siyasətinə strateji dəstək verdi. Eyni zamanda bu kəmərlər Azərbaycanın beynəlxalq enerji bazarındakı mövqeyini tədarükçü ölkədən regional enerji mərkəzinə çevirdi. Əldə olunan uğurlar hər şeydən əvvəl, Prezident İlham Əliyevin strateji baxışları və planlı yanaşmasının məntiqi nəticəsidir. Enerji diplomatiyası sadəcə iqtisadi prioritet deyil, həm də xarici siyasətin əsas istiqamətlərindən biridir. Təsadüfi deyil ki, Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumunun imzalanması Azərbaycanı Aİ-nin enerji təhlükəsizliyi siyasətində əsas oyunçulardan birinə çevirdi. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində Azərbaycan qazının Avropaya ixrac imkanlarının genişləndirilməsi, xüsusilə TAP və TANAP layihələrinin ötürücülük gücünün ikiqat artırılması istiqamətində aparılan danışıqlar və texniki imkanlar barədə müzakirələr diqqətəlayiqdir. Bu proses Azərbaycanın qlobal enerji bazarındakı iştirakını daha da genişləndirir və ölkəyə əlavə geosiyasi manevr imkanları qazandırır.

Digər tərəfdən, bu layihələrin həyata keçirilməsi ölkənin siyasi nüfuzunun artmasına da mühüm təsir göstərir. Azərbaycanın öz resursları üzərində tam suverenlik prinsipi ilə qurduğu enerji siyasəti, regional güclərlə balanslı əlaqələr formalaşdırmaq bacarığı və beynəlxalq konsorsiumlarla uğurlu əməkdaşlıq modeli ölkəmizi regionda təhlükəsizliyin və sabitliyin təminatçılarından birinə çevirdi. Bütün bu faktorları nəzərə aldıqda demək olar ki, Prezident İlham Əliyevin konseptual baxışları və siyasi strategiyası Azərbaycan enerji diplomatiyasında nümunəvi model formalaşdırıb. Bu model yalnız daxili iqtisadi sabitliyə deyil, həm də beynəlxalq səviyyədə Azərbaycanın mövqeyinin güclənməsinə, onun regional və qlobal enerji təhlükəsizliyi sisteminə real töhfələrinə əsaslanır.

Azərbaycan Respublikasının 2003-cü ildən sonrakı dövrü iqtisadi, siyasi və sosial islahatlarla yanaşı, həm də hərbi-strateji sahədə kompleks tədbirlərlə xarakterizə olunur. Prezident İlham Əliyevin dövlət başçısı kimi fəaliyyətə başladığı ilk gündən etibarən prioritet məsələlərdən biri Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpası istiqamətində uzunmüddətli strategiyanın formalaşdırılması olmuşdur. Bu strategiyanın əsasında isə milli hərbi potensialın gücləndirilməsi və müasir ordu quruculuğu dayanırdı. 2003-2018-ci illər ərzində ölkənin hərbi-sənaye sektoru modernləşdirilmiş, silahlı qüvvələrin maddi-texniki bazası müasirləşdirilmiş, kadr hazırlığı və texnoloji təminat istiqamətində ciddi irəliləyişlər əldə olunmuşdur. Nəticə etibarilə beynəlxalq hərbi reytinqlərdə Azərbaycan Ordusunun mövqeyi yüksəlmiş, Silahlı Qüvvələrimiz dünyanın ən güclü 50 ordusu sırasında yer almışdır. 2018-ci il iyunun 26-da keçirilmiş Silahlı Qüvvələrin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş hərbi parad həm ölkə daxilində ictimaiyyətə, həm də beynəlxalq aləmə mesaj idi. Azadlıq meydanında nümayiş olunan 240-dan çox hərbi texnika, 70-dən artıq hava vasitəsi, müasir döyüş sistemləri və yeni nəsil texnologiyalar, o cümlədən pilotsuz uçuş aparatları, raket və artilleriya qurğuları, hava hücumundan müdafiə sistemləri və digər qabaqcıl vasitələr Azərbaycanın müasir ordu modelinə keçid prosesini nümayiş etdirdi. Bu, həm də Azərbaycanın müstəqil müdafiə doktrinasının formalaşdığını və ölkənin gələcək təhlükəsizlik arxitekturasında güc balansına təsir göstərə biləcək aktora çevrildiyini təsdiqlədi.

Seçkilərdən iki il yarım sonra - 2020-ci ilin payızında baş verən hadisələr göstərdi ki, xalqın öz liderinə etimadı yalnız daxili sabitliyin təmin olunması ilə deyil, həm də Azərbaycanın qarşısında duran ən fundamental strateji məqsədin, ərazi bütövlüyünün bərpası istiqamətində atılan addımların gerçəkliyə çevrilməsi ilə öz bəhrəsini verdi. 44 günlük Vətən müharibəsi təkcə hərbi baxımdan deyil, geosiyasi və psixoloji aspektdən də regional nizamın yenidən qurulmasına səbəb oldu. Ölkə başçısı həm Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı kimi döyüş əməliyyatlarını strateji baxımdan koordinasiya etdi, həm də informasiya cəbhəsində beynəlxalq ictimai rəyə təsir göstərdi. Münaqişə zamanı göstərilən siyasi çeviklik, diplomatik neytrallıq balansının qorunması və hərbi əməliyyatlarla paralel şəkildə diplomatik cəbhənin də effektiv idarə olunması dövlət başçısının yüksək liderlik keyfiyyətlərini səciyyələndirdi.

Azərbaycan uzun illər işğal altında olan ərazilərini öz gücü ilə azad etdi və bu, postsovet məkanında nadir presedentlərdən biri kimi tarixə düşdü. Qarabağ Zəfəri Azərbaycanın suverenliyinin tam bərpasını və regional güc balansında yeni mövqe qazanmasını təmin etdi. Bu səbəbdən 2018-ci il prezident seçkiləri Azərbaycanın XXI əsrdə ən böyük milli məqsədinə - Qarabağın azadlığına gedən yolun təməl mərhələlərindən biri kimi dəyərləndirilir. Həmin seçkilər məhz bu Zəfərin siyasi başlanğıcı kimi tarixə həkk olundu. Bu, liderlə xalq arasında strateji harmoniya və qarşılıqlı etimadın nümunəsidir.

Nəzrin ELDARQIZI,
"Respublika".